Medfinansieras av
Europeiska unionen

Tryggt tillsammans på nätet

Ta upp nätsäkerhet med barnet

Nästan alla barn i skolåldern i Finland använder internet och de flesta har en egen smarttelefon. Nätet används också utanför hemmet och skolan. Internetanvändning är en viktig del av barnens kultur, kontakter och lärande. Barnet behöver kunskaper och färdigheter för att kunna använda internet på ett tryggt sätt. Det är fostrarnas ansvar att erbjuda barnet skydd, hjälp och stöd. Man bör öva på användningen av nätet tillsammans.

Olika typer av frågor som gäller användningen av nätet kan vara aktuella i olika familjer. Denna guide hjälper dig att tala med ett barn i åldern 6–12 år om tre viktiga frågor: **mobbning, sexuella trakasserier** och **sexuellt våld samt integritetsskydd**.

Mest trygghet ger en varm relation mellan barnet och fostrarna.

- Bekräfta barnets upplevelse av att hen är värdefull och accepterad.
- Visa intresse för vad barnet gör på nätet och diskutera detta ofta som en del av vardagen. Bekanta er tillsammans med de tjänster och applikationer som barnet använder.
- Anta inte att barnet vet allt om sociala medier. Ofta tror ett barn att hen är äldre, mer kunnig och kompetent än hen egentligen är.
- Uppmuntra barnet att be om hjälp och erbjud din hjälp aktivt.
- Var värd barnets förtroende när hen vänder sig till dig med problem eller i nöd. Behåll fattningen och tacka barnet för att hen berättade om situationen. Hjälp barnet att reda ut situationen.

Medieläskunnighet som utvecklas så småningom hjälper barnet att använda nätet tryggt. Det är till exempel viktigt att inse att allt på nätet inte är sant. En person kan låtsas vara någon annan eller dela bilder som inte är verkliga.

Mobbning

Mobbning kan förekomma var som helst där människor möts. Mobbning via internet kan innebära att man sänder hånande eller hotfulla meddelanden, sprider bilder utan lov, uppträder under någon annans namn eller utesluter någon från klassens gruppkonversation. Denna form av mobbning är lika verklig som mobbning i skolan. Mobbning kan också vara ett brott.

Om barnet berättar om mobbning, ta det på allvar och förringa det inte.

Barnet behöver vägledning i hur man beter sig med andra på nätet. När man chattar ser man vanligen inte den andra personens ansikte och hör inte hens tonfall. Därför kan det lättare bli missförstånd, ilska och konflikt mellan människor.

Det kan vara svårt för ett barn att förstå att andra nätanvändare eller kändisar är riktiga människor som har känslor. Därför kan barnet kommentera bilder och videor tanklöst och grymt.

Föregå själv med gott exempel och bete dig respektfullt även på nätet.

Tips

Visa barnet hur man tar en skärmbild på en telefon eller en dator. Skärmbilden är ett enkelt sätt att spara meddelanden så att de inte försvinner från en applikation. Meddelanden gör det lättare att bevisa mobbning.

Diskussionsämnen

- Har du blivit mobbad? Om du har, vad hände då? Är situationen fortfarande aktuell?

- Vet du vad du borde göra om någon mobbar dig på nätet? Du kan börja med att svara på en obehaglig kommentar ”sluta, det där är inte roligt”. Om mobbningen ändå inte slutar, lönar det sig inte att fortsätta diskussionen. Spara meddelandena och visa dem för en vuxen så att hen kan hjälpa dig.

- Vet du hur man kan blocka en oönskad person i de nättjänster du använder? Om inte, så tar vi reda på hur det går till.

- Hur tycker du att man borde bete sig på nätet?

- Har du sett osakligt beteende eller mobbning på nätet? Om du har, var och hurdan?

- Hurdana kommentarer på någon annans bilder och videor är artiga? Vilka tankar är det bättre att hålla för sig själv?

- Visste du att det kan vara svårt eller omöjligt att ta bort ett meddelande eller en bild som lagts ut på nätet? Tänk igenom vad du lägger ut. Till exempel om man är arg kan man vilja skriva fult till någon, men senare kanske man ångrar sig.

- Har du betett dig på nätet mot andra på ett sätt som inte var rättvist eller som du ångrade senare? Har situationen retts upp?

- Har du sett situationer där någon tagit illa vid sig på nätet på grund av ett missförstånd? Reddes situationen upp?

Sexuella trakasserier och sexuellt våld

När barnet använder internet utan en vuxen är det skäl att berätta att det också finns människor på nätet som gör andra illa. Sexuella trakasserier är beklagligt vanlig i populära sociala medietjänster. En liten del av barnen har också fallit offer för sexuellt våld. Gärningsmännen kan vara vuxna eller minderåriga.

Sexuella trakasserier på nätet kan innebära att man delar kommentarer, bilder, länkar och videor som är sexuellt betonade, medan sexuellt våld innebär handlingar som kränker barnets sexuella integritet. Gärningarna kan innefatta trakasserier, närmanden, beröring, påtryckning eller tvingande till sexuell handling.

Sexuella handlingar kan ske på internet t.ex. via meddelanden eller en webbkamera. Man kan även locka barnet att mötas. Barnet kan lockas till sexuellt tal och sexuell handling genast eller först efter lång kommunikation.

Det spelar ingen roll om barnet har gått med på det. Ansvaret ligger alltid hos gärningsmannen. Skam är dock en vanlig orsak till att barnet inte berättar för en vuxen vad hen upplevt. Det är fostrarens uppgift att erbjuda barnet vokabulär för att tala om saken och avlägsna onödig skam genom att skapa en trygg diskussionsmiljö.

Kontakta alltid polisen om du märker att barn kontaktas i sexuella syften. Lockande i sig är ett brott. Även om ditt eget barn kommer undan med blotta förskräckelsen, kommer gärningsmannen antagligen att närma sig andra barn.

Sexuella trakasserier samt påföljande mobbning som barn och ungdomar upplever i digitala medier (Rädda Barnen, 2018)

Diskussionsämnen

- Har du fått meddelanden från en främmande vuxen eller en ung person som är mycket äldre än du? Berätta alltid för en pålitlig vuxen så att ni kan gå igenom situationen tillsammans.

- Berätta alltid för en vuxen om en person som du aldrig träffat föreslår ett möte utanför nätet. Ni kan överväga situationen och gå tillsammans om mötet verkar trevligt.

- Kontakta inte okända människor utan att först rådfråga de vuxna i din familj.

- Om du får meddelanden som gäller sex, radera dem inte. Visa dem genast för en vuxen. Sådana meddelanden omfattar till exempel bilder av andras rumpor, snoppar eller snippor, önskan om att skicka en bild av dig själv utan kläder eller frågan om vad du vet om sex.

- Det är aldrig för sent att berätta en vuxen. Även om du redan har pratat med någon skum person, lönar det sig att tala om det så fort som möjligt. Berätta också om en trevlig samtalspartner börjar uppföra sig konstigt eller störande.
-
- Skicka inte meddelanden, bilder eller länkar som gäller sex till andra. Även om du tycker att de är roliga, kan någon annan uppleva dem som störande. Att sprida nakenbilder eller avslöjande bilder av andra barn kan vara ett brott.

- Om du hör att en kompis har råkat ut för obehagliga situationer som gäller sex, berätta om detta för en vuxen och uppmuntra kompisen att tala med sina föräldrar eller sin lärare.

- Visste du att om ett barn har blivit offer för trakasserier eller våld, är det aldrig offrets fel, utan bara gärningsmannens?

Dataskydd och integritet

Det är viktigt att lära sig att skydda sina uppgifter och sin integritet på nätet. Om barnet inte förstår skillnaden mellan privat och offentligt, finns det risk för att hen av misstag sprider personuppgifter eller hemligheter.

Är inställningarna korrekta?

Kontrollera att applikationerna inte samlar in eller sprider mer information än vad som är nödvändigt. Många applikationer skickar t.ex. användarens lokaliseringsdata, om detta inte förhindras. Det lönar sig alltid att täcka webkameran i datorn eller mobilapparaten när den inte är i bruk.

Ska bilder och videor läggas ut på nätet?

Olika familjer kan ha olika regler. Uppgifter eller bilder av andra barn får inte läggas ut utan att fråga både barnet och föräldrarna om tillstånd. Det finns alltid en möjlighet att publicerade uppgifter och bilder på nätet delas ut vidare. Därför borde du inte lägga eller dela ut uppgifter, om det var problematiskt om utomstående fick se dem.

Vad borde du berätta om dig själv?

Om barnet använder chattappar eller spelchatt, vet du vem som hör till samtalsgrupperna? Du borde aldrig ge okända människor personuppgifter som kan användas för att identifiera dig. Dessa är till exempel ditt fullständiga namn och din hemadress.

Respektera din och andras integritet!

Ge inte dina lösenord och luska inte reda på andras lösenord. Du borde be om tillstånd innan du publicerar bilder eller andra uppgifter om någon annan. Man får inte lägga ut lögner eller sådana uppgifter, bilder eller videor som kan leda till tråkigheter eller hån.

Får man läsa barnets meddelanden?

Ibland kan det kännas lockande att se hur barnet kommunicerar, men kommunikationshemligheten gäller även barn. Att diskutera öppet med barnet och att hen frivilligt visar sina meddelanden ska vara de primära sätten att utreda hur barnet beter sig på nätet. Om vårdnadshavaren känner stor oro för barnets välfärd och saken inte klarnar på något annat sätt, kan barnets privatmeddelanden läsas även utan tillstånd. Då ska man inte göra det i hemlighet, utan öppet förklara varför det är nödvändigt.

Vuxen, skydda dina egna uppgifter!

Använder familjens vuxna och barn samma apparater? Det lönar sig att kontrollera att det till barnets användarkonto inte har kopplats en vuxens kreditkort eller Google-konto. Annars finns det en risk för att barnet, av misstag eller medvetet, köper utan lov eller kommenterar Youtube-videor i ditt namn.

Hjälp och stöd avgiftsfritt

Medfinansieras av Europeiska unionen

Mannerheims Barnskyddsförbunds (MLL) telefon- och webbhjälparna erbjuder stöd förtroligt och anonymt också i frågor som gäller nätsäkerhet. Du kan kontakta dem genom att ringa, skriva eller chatta. Där svarar frivilliga jourhavande som har genomgått MLL:s utbildning och som alltid stöds av en professionell vid MLL.

www.nuortennetti.fi/sv eller **116 111** (för barn)
0800 92277 (för föräldrar)

Rädda Barnen erbjuder information och stöd i frågor som gäller barn och digitala medier. Rädda Barnen upprätthåller **Nättips**, där vem som helst kan anmäla olagliga aktiviteter på nätet som gäller sexuella trakasserier mot barn.

www.pelastakaalapset.fi/sv/

Om barnet har blivit offer för ett brott, kontakta **polisen**.

www.poliisi.fi/sv/startsida

På Befolkningsförbundets webbplats hittar du information, videor och tester om nätsäkerhet.

www.vaestoliitto.fi/sv

Broschyren har producerats av **Nationella audiovisuella institutet (KAVI)**. Till våra lagstadgade uppgifter hör bl.a. att främja mediefostran och en tryggare mediemiljö för barn.

www.mediataitokoulu.fi/sv

Ladda ner broschyren:
www.mediataitokoulu.fi/tryggt

Beställ broschyren tryckt:
www.mediataitokoulu.fi/tilaa

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

MLL MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO

Pelastakaa Lapset